

Модель Ж. Лего имеет вид:

$$RZ\text{-Score} = 4,5913F + 4,5080L + 0,3636T - 2,7616 \quad (4)$$

Критическим значением для RZ-Score является показатель – 0,3. Точность данной модели составляет 83%, но она может быть использована только для прогнозирования банкротства промышленных предприятий.

Для усиления прогноза представленных формализованных моделей можно трансформировать их результирующую в PAS-коэффициент (Performance Analyses Score), т. е. коэффициент, позволяющий отслеживать деятельность предприятия во времени.

PAS-коэффициент представляет собой относительный уровень деятельности предприятия за определенный период времени, выведенный на основе результирующего коэффициента формализованных моделей. PAS-коэффициент находится в диапазоне от 1 до 100 и исчисляется в процентах. Изучая PAS-коэффициент, как выше, так и ниже критического уровня, легко определить моменты упадка и возрождения предприятия за определенной период времени, а также соотнести возникающие риски деятельности. «Рейтинг риска» определяется на основе проведения статистических наблюдений изменения результирующих показателей формализованных моделей. Если на протяжении определенного периода времени результирующий показатель был отрицательным, то можно вынести заключение о высокой мере риска, сопутствующего деятельности предприятия, если, напротив, положительный, то риск был минимальным.

Кроме того, расчет PAS-коэффициента позволяет сочетать ключевые характеристики отчета о прибылях и убытках и баланса в единое представительское соотношение. Так, если предприятие получает большие прибыли, но имеет «слабый» баланс, то оно с помощью PAS-коэффициента может быть сопоставлено с менее прибыльным предприятием, но имеющим более «уравновешенный» баланс. Такую особенность PAS-

коэффициента можно использовать не только для расчета финансовых рисков, связанных с деятельностью предприятия, но и при рассмотрении возможностей условий заключаемых сделок на предприятии с целью повышения результативности его развития.

В заключение подчеркнем, что использование различных формализованных моделей для прогнозирования кризисов на предприятиях обусловлено необходимостью повышения эффективности и результативности деятельности предприятия в условиях динамично меняющейся внешней среды. ■

ЛИТЕРАТУРА

1. **Altman E.** Financial Ratios, Discriminate Analysis and the prediction of Corporate Bankruptcy // Journal of Finance. 1968/ N 22 (September).
2. **Beaver W. I.** Financial Ratios as Predictors of Failure // Supplement to Journal of Accounting Research. 1966. P. 71 – 127.
3. **Fitzpatrick P. J.** Comparison of the Ratios of Successful Industrial Enterprises with Those of Failed Companies. Washington, DS: The Accountants Publishing Co., 1923.
4. **Fitzpatrick P. J.** Symptoms of Industrial Failures. Washington, DS: Catholic University of America Press, 1931.
5. **Winakor A., Smitir R.** Changes in Financial Structure of Unsuccessful Firms. Bureau of Business Research. USA: University of Illinois Press. 1935.
6. **Тимчев М., Логинова Н.** Формализованные модели прогнозирования кризисов.– Болгария: МНПК, 2008.
7. **Тимчев М.** Антикризисна защита на усотойчиво-то развитие на предприятието.– МНПК, ЛТУ, Болгария.
8. **Тимчев М.** Антикризисен анализ на предприятието – компонент на системата “Balanced Scorecard Analysis”.– МНПК, Пятигорск, 2011.
9. **Тимчев М.** Балансиран бизнес анализ и антикризисна защита на предприятието.– София: УНСС, 2011.
10. **Тимчев М.** Финансово-стопански анализ на предприятието // Financial Business Analysis.– С., Болгария, 2012.

УДК 330.43

МЕТОДИКА ОЦІНКИ ТА АНАЛІЗУ ДИНАМІКИ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВ

ГАМАЛІЙ В. Ф.

доктор фізико-математичних наук

ЗАГРЕБА М. М.

асистент

Кіровоград

Втеперішній час дедалі більшої актуальності набуває питання аналізу динаміки фінансового стану підприємства. Будь-яке сучасне підприємство, функціонуючи в жорстких умовах ринкової економіки, може зіткнутися з проблемою різкого погіршення фінансової ситуації чи навіть банкрутства.

Проблемі оцінки фінансового стану та прогнозування кризи на підприємстві значну увагу в своїх працях приділили Е. В. Камишинова, О. М. Роїк,

О. Г. Мельник, М. О. Кизим, О. Л. Лігоненко, А. Г. Грязнова, О. М. Тридід та багато інших науковців. У зарубіжних країнах ще з середини минулого сторіччя цією проблематикою займалися такі видатні фахівці, як Е. І. Альтман (США), Р. Лис, Таффлер, Тішоу (Великобританія), М. Конан, Гольдер (Франція) тощо.

Актуальною залишається питання оцінки динаміки фінансового стану та виявлення ознак його погіршення на початкових стадіях.

Метою статті є створення методики аналізу динаміки фінансового стану підприємства, а також розкриття механізму її застосування з метою формування висновків щодо можливості зародження та розгортання негативних тенденцій в різних підсистемах фінансової системи підприємства.

Для діагностики зародження кризових явищ на підприємстві, для аналізу ефективності його діяльності, для характеристики динаміки фінансового стану а також для порівняльного аналізу функціонування ряду підприємств виникає необхідність побудови моделі аналізу динаміки фінансового стану підприємства.

Для аналізу динаміки різних аспектів фінансового стану підприємства необхідно побудувати матриці динаміки співвідношень між показниками ліквідності ($i = 1$), стану і структури капіталу ($i = 2$), оборотності ($i = 3$) та рентабельності ($i = 4$), що базуються на числових значеннях фінансових результатів діяльності підприємства за звітний і попередній періоди. Елементи матриці, розташовані симетрично відносно головної діагоналі, мають обернені значення, тому розглядаються лише нижні частини матриць, що можуть бути подані у наступному вигляді:

$$\begin{pmatrix} 1 & & & & & & & \\ x_{i1 \text{ зв}} : x_{i1 \text{ баз}} & & 1 & & & & & \\ x_{i2 \text{ зв}} : x_{i2 \text{ баз}} & & & 1 & & & & \\ x_{i1 \text{ зв}} : x_{i1 \text{ баз}} & x_{i2 \text{ зв}} : x_{i2 \text{ баз}} & & & 1 & & & \\ x_{i3 \text{ зв}} : x_{i3 \text{ баз}} & x_{i2 \text{ зв}} : x_{i2 \text{ баз}} & x_{i3 \text{ зв}} : x_{i3 \text{ баз}} & & & 1 & & \\ x_{i1 \text{ зв}} : x_{i1 \text{ баз}} & x_{i2 \text{ зв}} : x_{i2 \text{ баз}} & x_{i3 \text{ зв}} : x_{i3 \text{ баз}} & x_{i4 \text{ зв}} : x_{i4 \text{ баз}} & & & 1 & \\ x_{i4 \text{ зв}} : x_{i4 \text{ баз}} & x_{i4 \text{ зв}} : x_{i4 \text{ баз}} & x_{i4 \text{ зв}} : x_{i4 \text{ баз}} & x_{i4 \text{ зв}} : x_{i4 \text{ баз}} & & & & 1 \end{pmatrix}$$

де i – індекс відповідного інтегрального показника ($i = 1..4$);

x_{ij} – значення j -го показника i -ї групи;

«зв» та «баз» – відповідно звітний та базисний роки.

Питанню вибору найбільш репрезентативних показників чотирьох аспектів фінансового стану підприємства присвячена авторська стаття [1].

Наведемо алгоритм розрахунку кількісних показників оцінки та аналізу динаміки фінансового стану підприємств.

Крок 1. Будується матриця показників ліквідності. Вона має наступний вигляд:

$$L_{\text{зв}} = \begin{pmatrix} 1 & & & & & & & \\ \Gamma_{\text{зв}} : \Gamma_{\text{баз}} & & 1 & & & & & \\ \text{Н}_{\text{зв}} : \text{Н}_{\text{баз}} & & & 1 & & & & \\ \Gamma_{\text{зв}} : \Gamma_{\text{баз}} & \text{Н}_{\text{зв}} : \text{Н}_{\text{баз}} & & & 1 & & & \\ \text{О}_{\text{зв}} : \text{О}_{\text{баз}} & \text{О}_{\text{зв}} : \text{О}_{\text{баз}} & & & & 1 & & \\ \Gamma_{\text{зв}} : \Gamma_{\text{баз}} & \text{Н}_{\text{зв}} : \text{Н}_{\text{баз}} & \text{О}_{\text{зв}} : \text{О}_{\text{баз}} & & & & 1 & \\ \text{З}_{\text{зв}} : \text{З}_{\text{баз}} & \text{З}_{\text{зв}} : \text{З}_{\text{баз}} & \text{З}_{\text{зв}} : \text{З}_{\text{баз}} & & & & & 1 \end{pmatrix}$$

Елементи даної матриці розраховуються з використанням наступних даних:

Γ – грошові кошти, їх еквіваленти, інші високоліквідні активи;

Н – оборотні активи за вирахуванням товарно-матеріальних запасів;

О – загальний обсяг оборотних активів;

З – поточні зобов'язання.

Серед елементів даної матриці можна виділити такі коефіцієнти:

$\frac{\text{О}}{\text{З}}$ – загальний коефіцієнт покриття (коефіцієнт поточної ліквідності);

$\frac{\text{Н}}{\text{З}}$ – проміжний коефіцієнт покриття (коефіцієнт швидкої ліквідності);

$\frac{\Gamma}{\text{З}}$ – коефіцієнт негайної (абсолютної) ліквідності.

Крок 2. Аналізуються значення елементів матриці показників ліквідності. Негативний сенс має значення менше одиниці таких показників:

– зменшення частки високоліквідних активів:

$$\frac{\Gamma_{\text{зв}}}{\text{Н}_{\text{зв}}} : \frac{\Gamma_{\text{баз}}}{\text{Н}_{\text{баз}}} < 1, \quad \frac{\Gamma_{\text{зв}}}{\text{О}_{\text{зв}}} : \frac{\Gamma_{\text{баз}}}{\text{О}_{\text{баз}}} < 1;$$

– зниження значення коефіцієнта абсолютної ліквідності, тобто поточні зобов'язання менше забезпечені високоліквідними активами:

$$\frac{\Gamma_{\text{зв}}}{\text{З}_{\text{зв}}} : \frac{\Gamma_{\text{баз}}}{\text{З}_{\text{баз}}} < 1;$$

– підвищення частки оборотних активів у вигляді товарно-матеріальних запасів, можливо внаслідок затоварювання складів:

$$\frac{\text{Н}_{\text{зв}}}{\text{О}_{\text{зв}}} : \frac{\text{Н}_{\text{баз}}}{\text{О}_{\text{баз}}} < 1;$$

– зниження значення коефіцієнта швидкої ліквідності, тобто здатності підприємства покрити зобов'язання за рахунок грошових коштів та дебіторської заборгованості;

$$\frac{\text{Н}_{\text{зв}}}{\text{З}_{\text{зв}}} : \frac{\text{Н}_{\text{баз}}}{\text{З}_{\text{баз}}} < 1;$$

– зниження значення коефіцієнта поточної ліквідності, тобто здатності підприємства розрахуватися зі своїми кредиторами за рахунок усіх оборотних активів.

$$\frac{\text{О}_{\text{зв}}}{\text{З}_{\text{зв}}} : \frac{\text{О}_{\text{баз}}}{\text{З}_{\text{баз}}} < 1.$$

Крок 3. Будується матриця показників стану та структури капіталу. Вона має наступний вигляд:

$$C_{\text{зв}} = \begin{pmatrix} 1 & & & & & & & \\ \text{В}_{\text{зв}} : \text{В}_{\text{баз}} & & 1 & & & & & \\ \text{К}_{\text{зв}} : \text{К}_{\text{баз}} & & & 1 & & & & \\ \text{В}_{\text{зв}} : \text{В}_{\text{баз}} & \text{К}_{\text{зв}} : \text{К}_{\text{баз}} & & & 1 & & & \\ \text{О}_{\text{зв}} : \text{О}_{\text{баз}} & \text{О}_{\text{зв}} : \text{О}_{\text{баз}} & & & & 1 & & \\ \text{В}_{\text{зв}} : \text{В}_{\text{баз}} & \text{К}_{\text{зв}} : \text{К}_{\text{баз}} & \text{О}_{\text{зв}} : \text{О}_{\text{баз}} & & & & 1 & \\ \text{А}_{\text{зв}} : \text{А}_{\text{баз}} & \text{А}_{\text{зв}} : \text{А}_{\text{баз}} & \text{А}_{\text{зв}} : \text{А}_{\text{баз}} & & & & & 1 \end{pmatrix}$$

Елементи даної матриці розраховуються з використанням наступних даних:

В – власні оборотні кошти (власний капітал за вирахуванням вартості необоротних активів);

К – власний капітал;

О – оборотні активи;

А – загальний обсяг активів.

Серед елементів даної матриці можна виділити такі коефіцієнти:

$\frac{\text{В}}{\text{О}}$ – коефіцієнт забезпеченості власними коштами;

$\frac{\text{К}}{\text{А}}$ – коефіцієнт фінансової автономії (стабільності).

Крок 4. Аналізуються значення елементів матриці показників стану та структури капіталу. Негативні ознаки характеризують значення менше одиниці таких показників:

– зниження значення коефіцієнта рентабельності активів, тобто обсягу чистого прибутку на одиницю в розрахунку на одиницю майна підприємства:

$$\frac{П_{зв}}{А_{зв}} : \frac{П_{баз}}{А_{баз}} < 1;$$

– зниження значення коефіцієнта звичайної рентабельності власного капіталу до оподаткування, тобто рівня звичайного результату діяльності до оподаткування на одиницю власного капіталу:

$$\frac{Ф_{зв}}{К_{зв}} : \frac{Ф_{баз}}{К_{баз}} < 1;$$

– зниження рівня економічної прибутковості підприємства:

$$\frac{Ф_{зв}}{А_{зв}} : \frac{Ф_{баз}}{А_{баз}} < 1.$$

Крок 9. Інтерпретація результатів.

Якщо значення більшості елементів принаймні однієї з матриць оцінки динаміки співвідношень між показниками різних аспектів фінансового стану менше одиниці, це свідчить про погіршення фінансової ситуації на підприємстві. Якщо більшість елементів всіх чотирьох матриць набувають значення менше одиниці, це означає незадовільну динаміку фінансового стану, що

може бути наслідком неефективного управління діяльністю підприємства протягом звітного періоду.

Дана методика підходить і для більш довгострокового аналізу динаміки фінансового стану. Для цього матриці співвідношень необхідно розрахувати за результатами декількох років. В разі, якщо більшість елементів однієї або декількох матриць постійно набувають значення менше одиниці, це свідчить про зародження фінансової кризи і необхідність вжиття негайних антикризових заходів.

Отже, матриці динаміки співвідношень між показниками ліквідності, стану і структури капіталу, оборотності та рентабельності базуються на числових значеннях фінансових результатів діяльності підприємства за звітний і попередній періоди і використовуються для виявлення критичних співвідношень, слабких місць в системі фінансових показників та виявлення найперших ознак зародження фінансової кризи на підприємстві. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Загребя М. М. Підхід до формування системи показників діагностики кризового фінансового стану підприємства / Загребя М. М. // Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки. – 2010. – №18.– Частина II. – С. 97 – 104.

УДК 338.5: 351.82

СИСТЕМА АВТОМАТИЗИРОВАННОГО ЦЕНООБРАЗОВАНИЯ КАК ИНСТРУМЕНТ ПОВЫШЕНИЯ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЯ И СНИЖЕНИЯ РИСКОВ ВОЗНИКНОВЕНИЯ ШТРАФНЫХ САНКЦИЙ АНТИМОНОПОЛЬНОЙ СЛУЖБЫ

МУСТАЕВ А. Р.

аспирант

МУСТАЕВ И. З.

доктор экономических наук

Уфа, Россия

З а последние несколько лет существенно усложнилась ситуация на российских рынках розничной реализации нефтепродуктов: качественно возрос уровень конкуренции, принципиально изменился контроль за отраслью со стороны государства в лице Федеральной антимонопольной службы (ФАС). Изменения требуют от участников рынка коренной перестройки процессов ценообразования.

В условиях ужесточения требований государства к качеству реализуемых розничными операторами нефтепродуктов (технический регламент «О требованиях к автомобильному бензину и дизельному топливу») в борьбе за потребителей все более усиливается значимость ценового фактора: к мелким операторам рынка изначально практикующим демпинговое ценообразование присоединился и ряд крупных вертикально интегрированных нефтяных компаний (ВИНК), пы-

тающихся за счет установления и поддержания низких цен реализации увеличить свою долю присутствия на рынке. Остальным операторам рынка для сохранения существующих позиций на рынке необходимо кардинально перестраивать принципы собственной работы, обеспечить моментальное реагирование на изменения конъюнктуры рынка, не забывая при этом о постоянном пристальном контроле со стороны ФАС.

Узкий номенклатурный ряд нефтепродуктов, реализуемых через АЗС (три основных вида бензина и дизельное топливо), а так же отсутствие внешних отличий между продуктами, произведенными различными нефтеперерабатывающими предприятиями (строгие требования ГОСТ) существенно упрощают сравнительный анализ цен для потребителей топлива: любые, даже несущественные изменения цен крупных операторов розничного рынка становятся темой бурных обсуждений общественности, порождают многочисленные жалобы населения в ФАС и другие органы исполнительной власти. Сложившаяся практика взаимоотношений нефтяных компаний с ФАС показывает, что нарушения антимонопольного законодательства могут быть усмотрены ФАС как при повышении, так и при снижении розничных цен реализации. При этом хозяйствующим субъектам вменяются не монополично низкие цены, а согласованные